

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԵՏ ՀԱՇՏՈՒԱԾ

“Սիոն” պաշտօնաթերթի 1997 տարուան առաջին Նոամսեայի համարին մէջ երբ կարդացի կոչը հանգուցեալ Նորայր Արք. Պողոսեանի յիշատակին նուիրուելիք համարին, տարօրինակ փափաք մը եւ նոյն ատեն վարանում մը զգացի: Եւ որպէս գաճաճ, վտիտ, ինչ պիտի կարենայի գրել՝ իր գիտութիւնով, իր գործերով, իր բանասիրութեամբ եւ իր մատենագիտութեամբ հսկայ Սրբազանի մասին: Եւ աշակերտ անգամ չեմ եղած Սրբազանին:

Սակայն յիսունուհինգ տարիներ զինք կը քանչնայի, եկեղեցի յաճախելով: Վերջին հօրը տարիներուն, որպէս վանքի Աւագ Թարգման, կ'այցելէի Նորայր Սրբազանին անոր խնդրանքները կատարելու, քանի որ իր սենեակի շրջափակէն դուրս չէր կրնար ելլել: Երբեմն կը զրուցէինք, բայց մի քանի վայրկեանէն անելի չէր ըլլար:

Կա'մ Աւետիս Արքեպիսկոպոս (Խորանեան) եւ կամ եւ կը կանչուէինք երբ Նորայր Սրբազան անմիջական կամ անակնկալ պատճառով մեզի պէտք ունենար: Եւ մենք երկուսն ալ պատրաստ էինք անոր ծառայելու: Եւ ամէն օր իրեն հետ էինք, վերջին անգամ հիւանդանոց փոխադրուելէն (22-11-1996) մինչեւ վերջին գիշերը, երբ իր հոգին աւանդեց, Պատրիարք Սրբազան Հօր իրեն տուած վերջին այցելութեան յետոյ:

Նորայր Սրբազան առաջին անգամ հետաքրքրութիւնս գրաւեց 1959 Օգոստոսին: Աստուածամօր Վերափոխման տօնն էր: Միաբանութիւնը գլխաւորութեամբ Սուրեն Արք. Քեմախեանի, որ այդ օրերուն վանքի Գործոց Վարիչն էր, Գեորգիանի Հայոց Պարտեզին մէջ կը սպասէր Յունաց արարողութիւններուն վերջանալուն: Սուրեն Սրբազան, Լուսարարապետ Շնորհք Արք. Գալուստեանին հետ կը քննէր պարտեզին մէջ: Քանի մը քաջ անդին Նորայր Սրբազանը կը քննէր առանձին:

Յանկարծ, Տաճարէն սարկաւագ մը եկաւ եւ բարձր ձայնով, Սուրեն Սրբազանին ուղղելով խօսքը, ըսաւ. “Յայները չեն վերջացնել իրենց արարողութիւնը: Ժամանակը անցած է”: Եւ քիչ մը հետոյ կեցած էի, լսեցի: Նորայր Սրբազան սարկաւագին մօտեցաւ եւ ըսաւ. “Գնա՛ Ղափաւը կանչէ՛” Պատրիարքարանի Ղափաւը Մուկեմէտ Տաւաթ Ապուլ Հափա կը կոչուէր, որ Եկեղեցիին դրան քով կեցած էր: Ղափաւը եկաւ: Նորայր Սրբազան անոր մօտեցաւ, հասիկ հասիկ եւ շեշտուած ձայնով ըսաւ. “Գնա՛ Սատէ՛ Նագիֆին ըսէ, Նորայր Սրբազան կ'ըսէ թէ ժամը 10-ին մենք պիտի իջնենք եւ մեր արարողութիւններուն պիտի սկսինք”: Սատէ՛ Նագիֆը օրուան ռասիկանապետն էր, եւ Տաճարին մէջ ներկայ: Նոյն շաբաթը խնդիր յարուցուեցաւ մեր եւ Յունաց միջեւ: Յայները արգիլեցին մեր սարկաւագներուն Յովակիմ եւ Աննայի իրենց մատուցելու ներս մտնել եւ խնկարկել: Մենք ըսինք. “Մինչեւ հիմա մենք կը մտնէինք եւ կը խնկարկէինք”: “Ո՛չ, ըսին, միայն դուրսէն պէտք է խնկարկէիք”: Յունաց այս վերաբերմունքին պատճառով, մենք ալ իրենց արգիլեցինք “Հայր Յովակիմ խորանին” կամարէն ներս մտնել, խնկարկելու համար: Այսօր, անոր համար է որ ռասիկանապետը եւ բաւական թիւով ռասիկաններ եկած են:

Կարճ ժամանակ վերջ, Թարգման Հայր Սուրբը, Հայր Վազգէն, եկաւ եւ յայտնեց թէ Յայները վերջացուցին իրենց արարողութիւնը: Չեմ գիտեր թէ Ղափա Մուկեմէտը հասա՞ւ Սատէ՛ Նագիֆին թէ ոչ: Սակայն Նորայր Սրբազանի հրամայական շեշտը եւ ըսելու ձեւը գիտեցայ: Այդ լուր ու բարի վանականին կեցուածքը մեր իրաւունքները պաշտպանելու, “Սքաբուս Բօյի” կանոնները գործադրել տալու նախանձախնդրութիւնը, ապշեցուց նոյնպէս միւս երկու Սրբազանները:

Երբ հարցը Սուրբ Տեղեաց իրաւանց մասին էր, այդ խնամքի ու լրջախեհ վանականը, քաջարի վերաբերմունք մը ցուցաբերեց, պաշտպանելու համար հայ ազգի դարաւոր իրաւունքները: Ինչպէս որ գիտուն ու հսկայ էր իր կրթական, բանասիրական, մատենագրական ասպարէզին մէջ, նոյնպէս գործող էր պաշտպանելու Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան իրաւունքները, գիտակից անոր օրէնքներուն, կանոններուն եւ պարտականութիւններուն:

Նորայր Սրբազանին երբեմն կ'այցելէի ժամադրութիւն առնելու, դուրսէն եկած հայ կամ օտար հիւրերու խնդրանքով: Զանոնք կ'ընդունէր, բայց ոչ ամէնը: Եւ որոշ ու կարճ ժամանակ նշանակելով:

Իր երկու հայրենակիցները եկած էին, իր հետ հարցազրոյց ունենալու համար Այնթապի մասին: Զարմանալի էր որ չմերժեց իր յիշողութիւնները արձանագրել ժապաւէնի վրայ, պայմանով որ կարճ ըլլար: Հայրենակիցներէն մէկը Ա. Արոյեանն էր Գալիֆօրմիայէն, եւ միւսը՝ Յարութիւն Սիմոնեանը իր դստեր հետ, Զուիցերլանդէն: Հակառակ իր բնատրութեան, այդ օրը միասին ալ նկարուեցան:

Օր մը իրեն ըսի. “Սրբազան, մէկը չը հասցուցիք որ ձեզ օգնէ եւ ձեր գործը շարունակէ:” Ցաւագին, ըսաւ. “Փափաք յայտնող չեղաւ: Հայր Սիփան մը կար, քիչ մը եկաւ աշխատեցաւ, յետոյ ձգեց գնաց:”

Օր մըն ալ ըսի. “Սրբազան, վեց գահակալներ տեսած էք: Հիմա, անդենականին մէջ եթէ հաւաքուին ու վիճին ու խօսին, ով կ’ըլլայ իրենց մէջ հրամայող անձը: Եղիշէ Սրբազանը կ’ըլլա՞յ:” – “Ո՛չ, ըսաւ. Թորգոմ Գուշակեան Պատրիարքը անելի սարսափեցնող ու հրամայող անձնատրութիւն էր:”

Նորայր Սրբազան հաշտուած էր մահուան հետ: Մէկ օր առաջ ըսած էր. “Հաշտուած եմ մահուան հետ: Կ’երբամ ուրկէ որ եկայ:” Եւ հրահանգեց լոյսերը մարել:

Հաշտուած էր, որովհետեւ պատրաստ էր իր Տէրը դիմաւորելու:

Հաշտուած էր, որովհետեւ իր պարտականութիւնները լիովին կատարած էր, եւ Սրբոց Ցակորեանց Միաբանութիւնը միշտ յարգած էր զինք յանձին Սրբազան Պատրիարք Հօր, որ միշտ կ’այցելէր իրեն, մանաւանդ երբ Հայրենիք կ’երթար կամ արտասահման, անպայման կ’այցելէր իրեն, եւ “հալը ու քէֆը” կը հարցնէր:

Եւ վերջապէս հաշտ էր, վաւերական այցելութեամբը ազգիս վստահաշունչ նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի, որուն միջոցաւ կարծես հայ ազգը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէր մեծ բանասէրին, ուսումնատենչ եւ աշխատասէր մտաւորականին, մատենագիրին:

Հաշտուած էր մահուան հետ, Պօղոս Առաքեալին նման ըսելով. “Բարի պատերազմը պատերազմեցայ: Ընթացքը կատարեցի, հաւատքը պահեցի, ասկէ յետոյ կայ ու կը մնայ ինծի արդարութեան պսակը, որ Տէրը, արդար դատաւորը պիտի հատուցանէ ինծի այն օրը:”

Խունկ ու աղօթք իր հոգիին:

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

ՌԱԶՄԻԿ ՎՐԴ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ժառանգաւոր Աղամ-Նորայր Պողարեան. 1923, Երուսաղէմ: